

Aybar: Sımsıkı birleşip 'Türkiye'ye özgü sosyalizm' rotasından sapmasak kayalara vurmazdık

'TİP, her iki süper devletin boy hedefi haline gelmişti'

— 5 —

U. MUMCU — Sayın Aybar, 1969 seçimlerinde Milli Bakiye sistemi de kalkmıştı, TİP'in başarısızlığında bunun da etkisi oldu mu acaba?

AYBAR — Kuşkusuz bu başarısızlıkta ulusal artık sisteminin yerini, büyük partilere avantaj sağlayan yeni seçim yasanın almış olması da rol oynamıştı. Eski yasa yürürlükte olsaydı 30 bin oy kaybetmiş olmasına karşın TİP gene de 12 sandalye kazanacaktı. Sorularımızla beni yıllar öncesine götürdünüz.

ABD ve Sovyetler'in Türkiye'deki senaryoları

O yıllarda Amerika Türkiye'de yeni bir senaryo sahneliyordu: Şiddet olayları ile TİP safdışı edilememişti. Şimdi solun ideolojik tartışmalarla birbirine düşürülmesi ve kamplarda eğitilmiş faşist komandolarla silahlı çatışmalara sürüklenmesi planlanıyordu. Bir taşla

10 yıllarda Amerika yeni bir senaryo sahneliyordu: İdeolojik tartışmalar TİP'e bulaşacak, sağ-sol çatışması ise silahlı kuvvetlerin demokrasiyi askıya almasına neden olacaktı. Sovyetler'in sahnelediği senaryo da, Türk soluunu kendi doğrultusuna çekmeye çalışmaktı.

iki kuş vurulacak, ideolojik tartışmalar TİP'e de bulaşacak; sağ-sol çatışması ise silahlı kuvvetlerin demokrasiyi askıya almasına neden olacaktı.

Bir de Sovyetler'in sahnelediği senaryo vardı: Türk soluunu kendi doğrultusuna çekmeye çalışıyordu. Kolay değildi. Çünkü soldaki her fraksiyonun ayrı bir bayrağı vardı. "eski tüfekler" de bölünmüşlerdi: Mihriçiler, Kıvılcıklar...

Türkiye'ye özgü sosyalizm tek umudumuzdu

Biz olayların içinde yaşıyorduk. Senaryoların sahnelenen bölümlerini görüyor ve sahnelenecek oyunları tahmin etmeye çalışıyorduk. İnaniyorum ki, şiddetlenen fırtınada gemiyi kayalıklara vurdurmak için belirlenen rotayı izlememiz gerekti. Belki gene de batacaktık. Ama "tam bağımsızlık, Türkiye'ye özgü sosyalizm" rotası biricik umudumuzdu. Oysa arkadaşlarımız bu rotayı değiştirmeye kararlı görünüyorlardı: Özgürlükçülüğün vurgulanmasından vazgeçilmesi, işçi sınıfına dışardan biling götürülmesi gibi, bilimden, bilimsel sosyalizmden sapıldığı gibi savlardan arkadaşlarımızın TİP'in yapısını ve politikasını değiştirmeye kararlı oldukları anlaşılıyordu. Partinin üst kurullarında ve üstüste toplanan iki kongrede taraflar görüşlerini açıkladılar ve kongre kararlarına saygılı olacaklarını söylediler. Oysa suçlamalar kongrelerden sonra da sürdürülmüştür. Bu koşullarda bir uzlaşmaya varılmayacağı, varılacağı varsayılabilir, bunun kısa süreli bir müteke olacağını görüyorduk. Adeta Yunan tragediyalarındaki gibi, kader çizgilerimiz bizi kaçınılmaz bir çatışmaya itiyordu. Bir yumruk gibi sımsıkı kalabilseydik, çizilmiş rota üzerinde dümenimsi tutabilseydik belki kayalıklara vurmazdık. Belki. Ama Amerika demokrasiyi askıya almaya kararlıydı; üslerini tehlikeye düşüremezdi...

Çelenk ve eşi de partiden ayrılmak durumunda bırakıldı

Evet durum buydu. Bugün bunca yıl sonra içimde garip bir burukluk kaldı. Saygım, sevgim eksilmedi: Behice'yi, Nihat'ı özledim. Sadun Aren ile DISK Davası'nda görüşüyoruz. Halit Çelenk ile eşi, onlar da partiden ayrılmak durumunda bırakılmışlardı, Malatya Kongresi'nden sonra. Bu benim için acılı ve acıklı ayrı bir olay-

1968'de Ankara'da TİP Kurultayı. Aybar'ın yanında Merkez Yürütme Üyesi Kemal Türkler ve Genel Sekreter Cemal Hakkı Selek.

gürlük sözcüğünün sık sık vurgulanmasından mı çıkmıştı? Yoksa amaç, Türkiye İşçi Partisi'nin safdışı edilmesi miydi? Yani kısacası, amaç, demokrasiye paydos denmesi miydi? Partiyi safdışı etmenin yollarından biri de acaba benim safdışı edilmemden geçmiyor muydu?

TİP'in 'Leninist model'de bir parti haline gelmesi, Türkiye'ye özgü sosyalizmi savunan yöneticilerin yerini Leninist bir kadronun alması, Sovyetler'i herhalde sevindirirdi. TİP her iki süper devletin de boy hedefi haline gelmişti.

Türkiye'de bir senaryo sahneleniyordu. Önceleri TİP şiddet hareketleri ile safdışı edilmek istenmişti. Her toplantısı, başını AP'li gençlerin ve Komünizmle Mücadele Derneği militanlarının ve aşırı sağcı eylemcilerin çektiği taşlı izlememiz gerekti. Bu saldırılar bildiği gibi Meclis salonlarında da sürdürülmüştü. Ama TİP safdışı edilememiş, gün geçtikçe güçlenmişti.

Bunun üzerine yeni bir oyun sahnelenmişti: Sol kanatta ideolojik tartışmalarla bu kanadı birbirine düşürmek ve ayrıca komando kamplarında yetiştirilmiş faşist eylemcilerin solcu gençler arasında silahlı mücadele başlatmak. Sonuç: Silahlı kuvvetlerin hükümete el koymasını sağlamak...

Yeni senaryo buydu. Bu senaryonun ilk perdesi TİP'e karşı ideolojik bir savaş açılması idi. İkinci perde: İdeolojik savaşın TİP içine bulaşması ve TİP'in üyelerinin, yöneticilerinin birbirine düşmüş, birbiryle dalaşan bir topluluk haline getirilmesiydi.

Senaryoyu kimin hazırladığını gösteren belge yok

Bu senaryoları hazırlayan ve sahneye kimdi? Bu soruyu açık-

sını, bir iç savaş dönüşmesini ve doğu sorununun da mihraklardan biri haline gelmesini gerektiriyordu.

TİP'in Leninist modeli benimsemesi Sovyetler'i sevindirirdi

TİP'in "Leninist modelde" bir parti haline gelmesi bunun için de Türkiye'ye özgü bağımsız sosyalizmi savunan yöneticilerin yerini Leninist bir kadronun alması Sovyetler'i herhalde sevindirirdi. Demek ki, TİP her iki süper devletin de boy hedefi haline gelmişti. Eğer yukarıki görüşler yanlış değilse, bizim özgürlük sorununu her konuşmamızda vurgulamaktan vazgeçmemiz, parti için görüş ayrılıklarının son bulmasını sağlamayacaktı. Yeni anlaşmazlıklar gündeme gelecekti. Hiç kuşkusuz yeni istekler, istemler ileri sürülecekti. Partinin, öncülerin partisi haline gelmesi istenecekti. Ve giderek Amerika'nın çıkarlarına hizmet eden bir çözüm kaçınılmaz hale gelecek, parti şu ya da bu yoldan safdışı edilecekti. Bu tabloya baktıkça, özgürlükçü sosyalizm üzerinde ısrar etmeseydim, acaba parti kurtarılabilir miydi? diye kuşkusuz yeni istekler, istemler ileri sürülecekti.

Söylemeye bile gerek yoktur ki, kurtuluşu şiddet eylemlerinde ara-

TİP içinde bürokratikleşmeye karşı çıkınca, genel yönetim kurulu, partiden kesin olarak çıkarılmam istemi ile beni onur kuruluna göndermeye karar verdi. Bu işin sonu gelmişti. 14 Şubat 1971'de partiden istifa ettim.

yan gençlerin, sahnelenen bu oyundan haberleri yoktu. Kışkırtıcı ajanlar sıkı devrimci rolündeydiler.

Ve TİP'ten istifa ettim

U. MUMCU — Genel Başkanlık'tan istifa ettikten sonra partide

Mehmet Ali Aybar Anlatıyor

Bitmeyen Koşu

Uğur Mumcu sordu, Aybar yanıtladı

doğrultusunda adımlar atılacağı da açıklanmıştı. Partide mektup yazarak faşizmin ayak seslerinin geldiği; yeni oyunların sahnelenmesi hazırlıkları sürdürüldüğü günlerde, partimizin halkla bütünleşmesi gerekirken dar kadrolu bürokratik bir kuruluş haline getirilmesinin, ters bir iş olduğunu vurguladım ve bürokratikleşme girişimlerinin durdurulmasını ve tarafsız partililerden oluşacak gözlemciler denetiminde ilçe ve il kongrelerinin yenilenmesini istedim. Genel Yönetim Kurulu partiden kesin olarak çıkarılmam istemi ile, beni Onur Kurulu'na göndermeye karar verdi. Bu işin sonu gelmişti. Partiden

Söylemeye bile gerek yoktur ki, kurtuluşu şiddet eylemlerinde arayan gençlerin, sahnelenen bu oyundan haberleri yoktu. Kışkırtıcı ajanlar sıkı devrimci rolündeydiler.

hemen istifa ettim. Partide 9 Şubat 1962'de girmiştim, 14 Şubat 1971'de ayrılıyordum.

U. MUMCU — Bağımsız milletvekili olarak Mecliste neler yaptınız şu 12 Mart günlerinde?

AYBAR — Kuşkusuz için tek başıma kalmıştım. AP'li milletvekilleri eski saldırın tutumlarını sürdürüyorlardı. Üstelik bu saldırılara alaylı, iğneli hitaplar da eklenmişti. "Rengin pembe oldu" filan gibi, yani demek istiyorum ki, çalışmalar daha çetin bir hale gelmişti, yalnız AP'nin saldırın tutumundan dolayı değil, tek başına insanın her tarafa yetişmesi olanaksızdır da ondan. Ben de elimden geldiğince, her tarafa yetişmek istiyordum, örneğin öntümüzde bir de anayasa değişikliği vardı. Biliyorsunuz, hatırlıyorsunuz.

Nihat Erim'e inanıp güvenoyu verdim, sonra tersi oldu

U. MUMCU — Bir başka sorum var: 12 Mart'ı ilk günlerde nasıl karşıladınız?

12 Mart darbeleri anayasanın en önemli maddelerini değiştiriyorlardı. Bir sonuç alamayacağımı bile bile 1961 Anayasası'nı savunuyordum. Oylama için kuyruktayken bir de baktım, yanımda İsmet Paşa. "Aybar" dedi, "Parti gibi çalışıyorsun."

AYBAR — Evet 12 Mart olmuştu. Nihat Erim senatoda "Anayasayı ben değiştirmeye değil, tastamam uygulamaya geldim, uygulayacağım" demişti. İnaniyorum. Güvenoyu verdim. Sonra değişti. Anayasanın değiştirilmesi için girişimde bulundum. Ben de her değişikliğe karşı çıktım. Yani her maddeye karşı çıktım. Değiştirme önerileri vererek her maddeyi de savundum. Biz parti olarak anayasaya bağlı olduğumuzu defalarca tekrarlamıştık. Şimdi anayasa kuşa çevrilirken seyirci kalamazdım elbet...

İnönü: Aybar parti gibi çalışırsun

U. MUMCU — TİP zamanında parti olarak sizin bir sloganınız vardı, neydi o, anayasayı tastamam uygulamak mıydı?

AYBAR — Evet... Anayasanın eksiksiz tastamam uygulanmasını istiyorduk. Oysa, 12 Mart darbeleri anayasanın en önemli maddelerini değiştiriyorlardı. Bir sonuç alamayacağımı bile bile 1961 Anayasası'nı savunuyordum. Oylama için kuyruktayken, bir de baktım

Yunan trageyayındaki gibi, kader çizgilerimizde bir kaçınılmazlık bir çatışmaya itiyordu. Bir yumruk gibi sınıksız kalabilseydik, çizilmiş rota üzerinde dümeni sınıksız tutabilseydik belki kayahlara vurmazdık. Belki. Ama Amerika demokrasiyi askıya almaya kararlıydı; üslerini tehlikeye düşürmezdi...

Çelenk ve eşi de partiden ayrılmak durumunda bırakıldı

Evet durum buydu. Bugün bunca yıl sonra içimde garip bir burukluk kaldı. Saygım, sevgim eksilmedi: Behice'yi, Nihat'ı özleyorum. Sadun Aren ile DİSK Davası'nda görüşüyoruz. Halit Çelenk ile eşi, onlar da partiden ayrılmak durumunda bırakılmışlardı, Malatya Kongresi'nden sonra. Bu benim için acılı ve acıklı ayrı bir olay.

Bunca yıl sonra içimde garip bir burukluk kaldı. Saygım, sevgim eksilmedi. Behice'yi, Nihat'ı özleyorum. Sadun Aren ile DİSK davasında görüşüyoruz. Halit Çelenk ile eşinin Malatya kongresinden sonra partiden ayrılmak durumunda bırakılması, benim için acılı ve acıklı ayrı bir olaydır.

dır. Genel Yönetim Kurulu'nda Malatya Kongresi'ndeki fraksiyonlara karşı sert kararlar alınmıştı. Kurunun yanında yaş da yanıyordu. Halit Çelenk ve Şekibe Hanım'la konuşma görevi bana verilmişti. Her ikisini de fakültedeki öğrencilerinden tanıdım. Partide arkadaş ve dost olmuştuk. Sevdğim, saydığım insanlar. O karşılaşmanın hüznü, acısı, bunca yıl sonra hâlâ yüreğimde.

Evet özgürlüğü sosyalizmi vurgulamaktan vazgeçseydim acaba çalkantı duracak, her şey yoluna girecek miydi? Sorun gerçekten

bu denli eylemler, gün geçtikçe gücümüzü...
Bunun üzerine yeni bir oyun sahnelenmişti: Sol kanatta ideolojik tartışmalarla bu kanadı birbirine düşürmek ve ayrıca komando kamplarında yetiştirilmiş faşist eylemcilerle solcu gençler arasında silahlı mücadele başlatmak. Sonuç: Silahlı kuvvetlerin hükümete el koymasını sağlamak...

Yeni senaryo buydu. Bu senaryonun ilk perdesi TIP'e karşı ideolojik bir savaş açılması idi. İkinci perde: Ideolojik savaşın TIP içinde başlaması ve TIP'in üyelerinin, yöneticilerinin birbirine düşmüş, bir-biriyle dalaşan bir topluluk haline getirilmesiydi.

Senaryoyu kimin hazırladığını gösteren belge yok

Bu senaryoları hazırlayan ve sahneyen kimdi? Bu soruyu açıklamaya yarayan hiçbir belge yok elimizde. Ama tarih ve siyasal mantığın ışığında bu soruya inandırıcı yanıtlar verilebilir. TIP Türkiye de Amerika'ya, Amerikan üslerine, ikili anlaşmalara ve NATO'ya karşı yurt düzeyine yayılan etkin bir propaganda kampanyası yürütüyordu. Amerikan Büyükelçisi Commer, "Türkiye'de herkes Amerika'nın dostu. Bir tek düşmanımız var Türkiye İşçi Partisi" demişti. Gerçekten de öyleydi ve şimdi halkımızın gütdiği çoğalan bir bölümü de Amerika'ya karşı çıkıyordu... Şu halde TIP'in safı işi edilmesi ve giderek demokrasiyi askıya alınması, Amerika'nın stratejik, politik çıkarlarına hizmet edecekti. Bu görüşe sanıyorum karşı çıkamaz. Hiç değilse ciddi bir olasılık olarak hesaba katılması gerektiği hususuna karşı çıkılmaz. Türkiye stratejik konumu ile Amerika için son derece önemli bir ülkedir. Buranın Amerika bakımından güvenilir, huzurlu bir ülke olması gerekir. Evet, buna da itiraz edilemez. Ama sorunun bir başka yönü de var: Türkiye aynı stratejik nedenler dolayısıyla, Sovyetler Birliği için de aynı derecede önemlidir. O da Türkiye'de solun kendi doğrultusunda bir sol haline gelmesini ve gücünmesini ister. Bu, bir yandan Türkiye'de demokrasi-nin sürdürülmesini, bir yandan da, silahlı eylemlerin yaygınlaşma-

TIP içinde bürokratikleşmeye karşı çıkınmaz, genel yönetim kurulu, partiden kesin olarak çıkarılmam istemi ile beni onur kuruluna göndermeye karar verdi. Bu işin sonu gelmişti. 14 Şubat 1971'de partiden istifa ettim.

yan gençlerin, sahnelenen bu oyundan haberleri yoktu. Kışkırtıcı ajanlar sıkı devrimci rolündeydiler.

Ve TIP'ten istifa ettim

U. MUMCU — Genel Başkanlık'tan istifa ettikten sonra partide sade bir üye olarak bir süre daha kaldım. Neden? Sonra partiden de istifa ettimiz?

AYBAR — 4. kongreden sonra TIP, dar kadrolu bürokratik bir parti haline getiriliyordu. Ayrıca üye kayıtlarının sınırlandırılması

Çekoslovakya'nın işgali ve Türk Solu

Sosyalist blok içinde gedik

Çekoslovakya'nın Sovyetler tarafından işgali, o dönemde sosyalist kesim arasında ilginç tartışmalar da doğurmuştu. Aydınlık Sosyalist Dergi'nin kasım 1968 tarihli 1. sayısında Vahap Erdoğan'ın yazdığı yazıda şöyle deniyordu:

Çekoslovakya gelişmelerinin değerlendirilmesi yapılırken, olayın uluslararası planda önem taşıdığına dikkat edilmesi gerekir. Çekoslovakya, coğrafi konumu gereği, Doğu Avrupa'nın en önemli bölgesini işgal etmektedir. Bu yüzden Çekoslovakya'nın, emperyalizmin nüfuz alanına girmesi, en azından taraflı bir ülke olması, sosyalist blok içinde büyük değişiklikler açacaktır. Diğer yandan gelişmiş bir endüstriye sahip oluşu da sosyalist dünyadaki ekonomik birlik bakımından büyük önem taşımaktadır. Bu sebeplerle ki, ABD zincirindeki Çekoslovak halkasını koparmakla, sosyalist dünyaya Avrupa'da kuvvetler dengesi bakımından büyük zarara uğrattığını hesaplamıştır.

Sovyetler Birliği ise, resmi ifadesinde de belirttiği gibi, kendi güvenliği açısından Çekoslovakya'yı önemli saymaktadır. Bu nedenle Çekoslovakya'ya müdahalesinde emperyalist dünyaya geniş propaganda malzemesi vermesine, öteden beri savunduğu barışçı politikasını geniş ölçüde yalvarmış olmasına rağmen, Çekoslovakya'nın işgalini göze alabilmiştir. Aslında SSCB, son günlere kadar olayı uzaktan seyretmekten başka bir şey yapmama kararında olduğunu, Çekoslovak liderine defalarca tekrarlamıştı. Fakat Çekoslovakya'daki karşıdevrim hareketinin revizyonist iktidarı da aşmış, emperyalizmin doğrudan doğruya işbirlikçisi ve kapitalizmin kurucusu bir iktidara yönelmesi, bu hareketin diğer Doğu Avrupa ülkelerine sıçraması tehlikesi ve giderek Sovyetler Birliği'nin iktisadi ve askeri açıdan güvenliğini tehdit eden bir nitelik kazanması ihtimali, Sovyetler Birliği'ni, Çekoslovak karşıdevrimine müdahaleye mecbur bıraktı. Bütün bunlara rağmen, Çekoslovakya'daki olayların tarihi sorumluluğunda Sovyetler Birliği'nin büyük payı olduğunu unutmamak gerekir.

Küçük ülkeye silahlı müdahale

"Türk Solu" dergisinin 27 Ağustos 1968 tarihli 41. sayısında ise işgal, büyük devletin küçük devlete müdahalesi olarak şöyle kınanıyordu:

"Çekoslovakya işgal edildi. Sovyetler Birliği'nin ve müttefiklerinin askeri birlikleri Çekoslovakya'nın kilit noktalarını kontrol altına aldılar. Büyük bir devlet, izlediği politikayı kendi çıkarlarına aykırı gördüğü için, küçük bir ülkeye silahlı müdahalede bulunmuştu. Genel görünüş budur.

O büyük devletin sosyalist ülke olması, işgale uğrayan küçük ülkenin halkına ırk ve tarih bağları ile bağlı bulunması, İkinci Dünya Savaşı'nda küçük ülkeyi Alman Nazi saldırganlarından kurarmış olması, küçük ülkenin kaderine hükmeden politikacı grubunun bu ülkeyi sosyalist kamptan uzaklaştırma çabasında olması, büyük devletin askeri birliklerinin küçük ülke içinde, 'parti ve devlet şahsiyetleri' tarafından yarıdima çağırılması, bu genel görünüşü değiştirmez. Ve sosyalist uluslararası hukuk ve ahlak kurallarına göre büyük devletin bu davranışı kınanmalıdır."

U. MUMCU — TIP zamanında parti olarak sizin bir sloganınız vardı, neydi o, anayasayı tamamen uygulamak mıydı?

AYBAR — Evet... Anayasamın eksiksiz uygulamayı istiyorduk. Oysa, 12 Mart darbeleri anayasamın en önemli maddelerini değiştiriyorlardı. Bir sonuç alamayacağımı bile bile 1961 Anayasası'nı savunuyordum. Oylama için kuyruktayken, bir de baktım

SALDIRILAR — 1965 seçimlerinden önce İzmir'de TIP'in bir toplantısından sonra düzenlenen saldırı sırasında Çetin Altan ve arkasında I. Şube Müdürü. Aybar, TIP'e yönelik zorbalığın sonuçsuz kalması üzerine, içten bölme yöntemlerinin uygulandığını söylüyor.

İsmet Paşa yanımda. "Aybar dedi, parti gibi çalışıyorsunuz" İltifat mıydı, alay mıydı? Yanıt verdim. "Paşam, bu anayasa sizin anayasamız, ama siz savunmuyorsunuz, savunmak bize düştü" dedim. Arkasını dönüp yürüdü. Anayasa, biliyorsunuz bir 1971'de değiştirildi, bir de 1973'te. Her ikisine de karşı çıktım. Arada sıkıyönetim kanunu geldi. Ona da karşı çıktım. Deniz Gezmiş ve arkadaşlarının ölüm cezaları geldi, ona da karşı çıktım. Oysa, sağlığım pek iyi değildi. 1970 başlarında enfarktüst olmuşum.

U. MUMCU — Sanıyorum bu çalışmalarınız bir kitap haline geldi, değil mi?

AYBAR — Evet. Kitabın adı. "Oniki Marttan Sonra".

U. MUMCU — Bir de bir şey hatırlıyorum; TIP'in tüzüğünde iktidara seçilecek geleceğiniz ve eğer seçimi kaybederseniz iktidarı bırakacaklarınız yazılıydı. Böyle gel-gitle sosyalizm kurulabilir mi? diye çok eleştirilirdi.

Halk bizimle beraber olmadıkça sosyalizm kurulamaz

AYBAR — Evet, doğru hatırlıyorsunuz. Halk bizden memnun değilse, oyları ile bunu belli ediyor, biz orada direnmedik. Nedeni şuydu, akılcı nedeni, halk bizimle beraber olmadıkça sosyalizm kurulamaz. Sosyalizmin tepeden inme yöntemlerle kurulamayacağını, sanıyorum artık kanıtlanmaya gerek yok. 70 yıldan beri tepeden inme yöntemlerle sosyalist demokrasi kurulamamış, sömürüye son verilememiştir. Çünkü sömürüye son vermek için, üretim araçlarının kamulaştırılması yetmiyor. Çünkü işçi, kamulaştırılmış üretim araçları ile de artı değer üretir. Artık değerini sömürüye dönüştürmesi için, artık değeri yaratan işçinin, artık değerinin nerede kullanılacağını belirlemesi gerekir. İşçiler söz ve karar sahibi değillerse, sömürü sürer. Sömürünün kalkması için o tezgah başındaki emekçinin yarıttığı artık değerini nereye kullanacağını emekçinin sormak lazımdır. Bu nasıl olacaktır? Planla olacaktır. Yani, tüm emekçilerin yarıttığı global artık değerini, milli gelirin nereye harcanacağı, emekçilerin oylarıyla belirleyecekler. Nerede? Fabrikalarda, köylerde bir çeşit referandum yapılacaktır. Plan, anakentler hazırlanacak ve referandumla kabul edilecektir. Ve artık değer sömürüye dönüştürmeyecektir. İşçiler, ücret payımız şu, artık değerin geri kalan bölümü de şuraya, şuraya yatırılacaklardır. Böylece sömürü gerçekten sona erecektir.

SÜRECEK

DÜZELTME

10 Mart 1986 tarihli gazetemizin 1. sayfasında yayımlanan Hareket Ordusu komutanlarından Hüseyin Hüsnü Paşa ile Kolağası Mustafa Kemal'i yan yana gösteren fotoğraf Sirkeci Garı'nda değil, Selanik İstasyonu'nda çekilmiştir. Düzeltir, özür dileriz.

TIP KONGRESİNDEN — İstanbul'da İTÜ öğrencisi Vedat Demircioğlu'nun öldürülmesinden hemen sonra Spor ve Sergi Sarayı'nda toplanan TIP İstanbul İl Kongresi'nden bir görüntü. (1968)

Aybar, 1931'de Atina'da İnönü'nün talimatına rağmen koşmayınca taraf tutan Yunanlı starter değiştirildi

İnönü 40 yıl sonra sordu: Atina'da neden koşmadın?

— 6 —

U. MUMCU — Sayın Aybar, burada ilginç bir konu geliyor aklıma. SDP, girebildiği ilk ve son seçimde diğer sosyalist partilerden hepsinden fazla oy aldı. Bu olguyu nasıl değerlendirirsiniz?

Halk en çetin meseleleri anlayabilir

AYBAR — 1978 yılında yapılan seçimlerde TV'de "Bağımsız Türkiye Sosyalizmi" anlatıldı. Geçenlerde benim yaptığım konuşma metni elime geçti. Bizim sosyalizminizi anlatıyor ve diyor ki, "Bana kulak verin kardeşler, emekçiler, sosyalizmi size bir umacı gibi tanıttılar, sosyalizm öyle değil. Bizim sosyalizminiz seninle olmak, senin yararına çalışmak. Biz şunu yapacağız, bunu yapacağız, ama seninle birlikte yapacağız, sen oylayacaksın bunu" yani demin plan üzerine söylediklerimi anlatıyorum. Arkadaşlarımız da bu doğrultuda konuşmuşlardı. Zannediyorum. Elbet bunun etkisi oldu. Üstelik öteki sol partiler kendi felsefeleri ve örgütlenme biçimleri doğrultusunda konuşmalar yaptılar. Halkımızın herhalde dikkatinden kaçmadı, öbür partilere oranla daha çok oy aldık. Halkımız anladı; anlıyor, tüm dünyada halk böyledir. Kendisinin anla-

Tam bağımsızlık: Ekonomide, siyasette, maliyede, askerlikte, kültürde, ideolojide tam bağımsızlık. Bu da Atatürk'ün tam bağımsızlık anlayışının tanımıdır. SDP'nin bağımsızlık anlayışı da böyleydi. Örgüt sorununda SDP, TIP'e göre bir iki adım öne geçmişti. TIP'te örgütlenme sorunu SDP'de olduğu kadar açık seçik formüle edilmemişti. SDP'nin tüzüğünde, yatay örgütlenmenin ilk örnekleri verilmişti.

yacağı şekilde seslenilirse, halk en çetin politik ve ekonomik meseleleri bile anlıyor, bunu abartarak söyleyemiyorum. Şu kadar yıllık deneyimim var, köyleri dolaştım. İşçilerle, sendikacılarla sade insanlarla, konuştum tartıştım. Halk en çetin meseleleri anlıyor yeter ki siz ona anlatmak zahmetine katlanın ve sorunları onun anlayabileceği biçimde dile getirin...

SDP yatay örgütlenmenin ilk örneklerini verdi

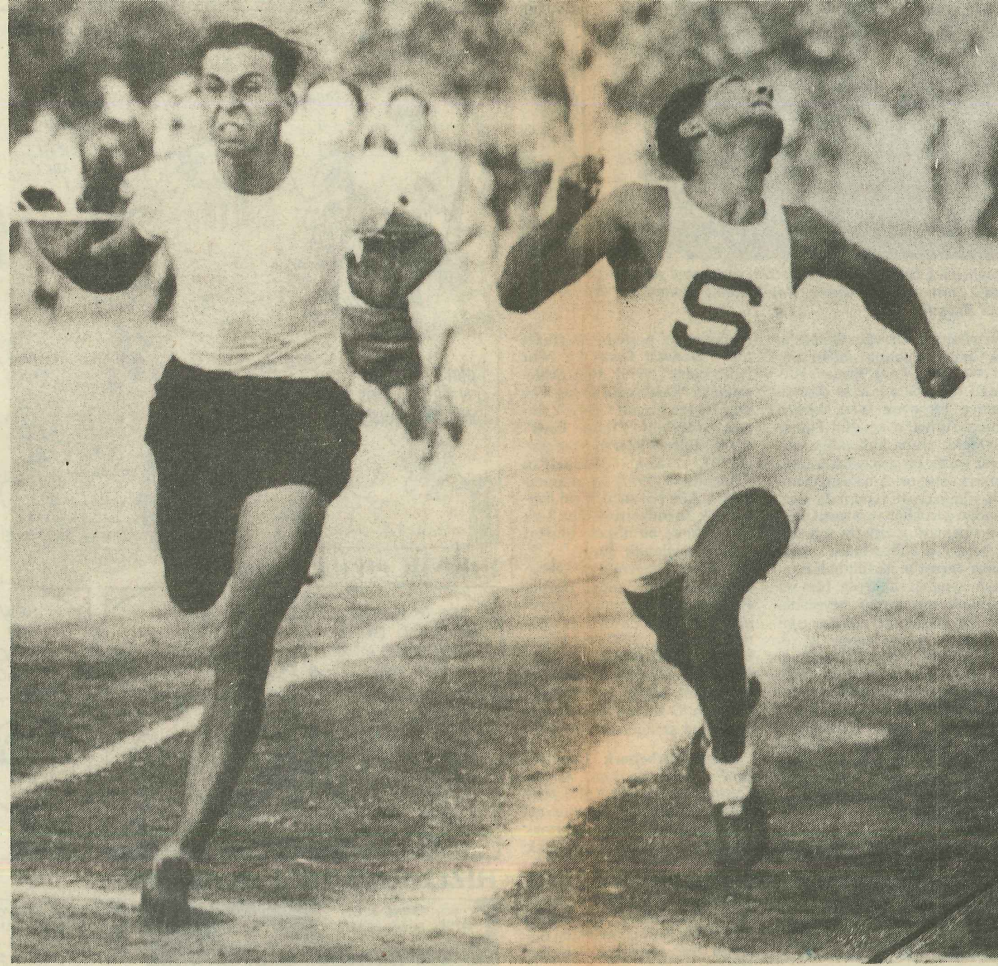
U. MUMCU — Efendim isterseniz bir de gelecekle ilgili bir soruyu sorarım.

AYBAR — İzin vererseniz bizim bağımsızlık anlayışımızı da kısaca açıklamak istiyorum. Yani ekonomide, siyasette, maliyede, askerlikte, kültürde, ideolojide tam bağımsızlık. Bu da Atatürk'ün tam bağımsızlık anlayışdır, tanımıdır. Sosyalist Devrim Partisi'nin bağımsızlık anlayışı da budur. Gerek TIP, gerek SDP için, amaç, aşağıdan yukarı bir hareket yaratmaktır. Halkın, emekçilerin söz ve karar sahibi olmasıydı, söz konusuydu. Örgüt sorununda TIP'e oranla SDP bir iki adım daha ileri geçmişti. TIP'te örgütlenme sorunu, SDP'de olduğu kadar açık seçik formüle edilmemişti. SDP'nin tüzüğünde aşağıdan yukarı örgütlenmenin yatay örgütlenmenin ilk örnekleri verilmiştir.

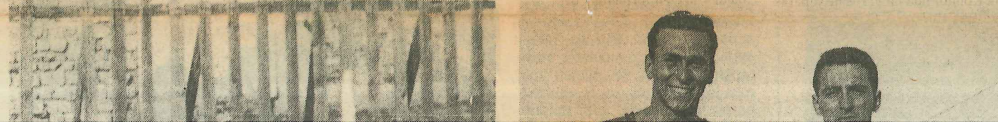
U. MUMCU — Yöneticileri de üst üste seçilemiyordu galiba.

AYBAR — Evet, hiçbir yöneticisi partinin merkezden ilçe yöneticisine kadar tüm kademelerde, hiçbir yöneticisi iki kez üst üste aday olamazdı. Elbet deneyimli yönetici sıkıntısı çekilen dönemlerde bunun sınırları vardı. Ama halkla yönetimin bütünleşmesi bakımından rotasyonun yararları ağır basar. Başka on sene yaşamış hiçbir sosyalist parti yoktur.

U. MUMCU — Sayın Aybar, yarın ile ilgili bir değerlendirme yapalım. Söyleşimizin son bölümüne dilererseniz, bu konuyu getirelim. Türkiye kapitalizmle kalkınamaz, ilerleyemez mi ki, kurtuluş yolu sosyalizmdir, diyorsunuz. Kapitalizmle neden olmaz diye düşünenler hemen hemen çoğunlukta. Ayrıca Türkiye'de bugün sosyalist parti kurulabilir mi? Bunun yasal olanacağı var mı? Kurulma şansı

AYBAR'IN SPOR YAŞAMINDAN GÖRÜNTÜLER — 1928 yılında İtihat Spor Alanı'nda 200 metre finali. Aybar'ın fotoğrafı derecesi 23.2 saniye (Üstte). Taksim Stadyumu'nda 1929 yılında yarıştan önce devediklerinin yolundaki pistte Aybar startta (Sol altta). 1929 yılında Aybar sporcu arkadaşlarıyla Semih ile birlikte (Sağ altta). Aybar atletizm yöneticilerinin o dönemde önce otları yolduğunu, sonra kireçle çizdiklerini, daha sonra da ellerine saatli hakemlik yaptıklarını anlatıyor.

Mehmet Ali Aybar Anlatıyor

Bitmeyen Koşu

Uğur Mumcu sordu, Aybar yanıtladı

yarışlarında söz sahibiydik. Balkan Oyunları'nda, Bulgarlar, Rumlar, Yugoslavlar, Yunanlılar ve Arnavutlarla yarıştık. Yunanlılar dışında hepsini geçtik. Çıkış hakemi Yunanlıydı. Yurttaşlarımızın erken çıkışlarına göz yumardı. Burhan Felek Federasyon Başkanı idi. Söz verirdi bize: "Değistireceğim Yunanlı hakemi" derdi. Ama değışmezdi. Baktık ki değışiyor. Biz de yarışlara katılmıyorduk dedik. Yıl 1931. İsmet Paşa da Venizelos'un davetlisi olarak Atina'da. Yarışları izleyecek.

Gazeteler "Semih'le Mehmet Ali yarışlara katılmıyor" diye yazıyor. İsmet Paşa Burhan Felek beyi çağırır, "Çocukların gözlerinden öperim, koşunlar" demiş. O da Paşa'nın bu yumuşak buyruğunu bize ilettiler. "Starter değışmezse koşmayacağız" dedik. Başbakan koşunlar diyebilir. Onun bildiği bir iş değil bu. Bir yıl bu yarış için hazırlandık. Gene emeklerimiz boşa gidecek. Kararımız kesin, koşmuyoruz dedik, Semih'le. Ve ertesi yarışlara katılmadık. Tribünlerde paşanın tepkisi ne oldu? Bilmiyorum. Bizim gazeteler kıyamet kopardı: "Bayrak için koşmadılar.." diye. Neredeyse, vatan haini diyeceklerdi. Boykot cezası aldık. Ama, starteri de sonunda değıştirdik.

Oyunların son iki günü yarışlara katıldık: 200 metre seçmelerinde Balkan rekoru yaptık. Finalde ikinci olduk. Ve 4x100 bayrakta hem birinci olduk, hem rekor yaptık.

Yıllar sonra bir karşılaşmamızda da İnönü bana şu şaşırtıcı soruyu sormuştu: "Atina'da neden koşmadınız?" Aradan kırk yılı aşkın bir zaman geçmiş. Dahası var: Yarışlara katılmayan koşucu Mehmet Ali ile, Aybar'ın aynı kişi olduğunu, tutalım ki birileri söylemiş Paşa'ya. Ama beni asil şaşırtan, hatta dehşete düşüren, Paşa'nın kırk yıl sonra da olsa, bir buyruğuna karşı çıkılması olmasının hesabını sormasıydı...

U. MUMCU — Kaç kez milli oldunuz hatırlıyor musunuz?

AYBAR — Hiç hatırlamıyorum yani. Sonradan böyle şey yapılmazdı, her yıl işte Balkan oyunlarına katıldık. 1928'de Amsterdam'da 100 ve 4x100 koştum; milli takıma seçilmişim. Spor yaşamım özetle bu. Ama sporu hiç bırakmadım. Bisiklete binerim, su altı balıkçılığı yaparım, yürürüm, yakın zamana kadar. Yani hareketsiz yaşayorum.

İnönü değışik rollerle karşımıza çıktı

U. MUMCU — Tek parti döneminde üniversiteden çıkartıldınız, hapis yattınız. Sonradan İnönü ile sekiz yıl Mecliste birlikte bulundunuz. Nasıl değerlendiriyorsunuz İnönü'yü?

AYBAR — İnönü değerli bir devlet adamı idi. Gerçekçi, ciddi bir politikacı. Kendisini tanıdığım yıllarda esprili, sempatik, yaşlı bir muhalefet lideri idi. Ama Paşa'nın, uzun siyasal yaşamında hiç de sempatik olmadığı dönemler de vardır. Milli Şef İnönü, Beyaz Treni ile bozkrırlardan geçerken, onu suskun insanlar boş gözlerle izlerdi. Ve Sansarıyan Hanı'ndaki "tabutluklardan", sanki iniltiler duyulurdu her İstanbul'a gelişinde.

Kızlar şalvarla koşardı: Spora her çocuk gibi futbolla başladım. 13-14 yaşlarındaydım. Galatasaray'ın küçükler takımında oynuyordum. Sonra atletizme heveslendim. Vücut yapım bu işe yatkındı. Kızkardeşimi de teşvik ediyordum. Yeşilköy'de oturuyorduk, her taraf çayır çimendi. Kızların koşu yapması bir olaydı. Şort giyemezler, bir çeşit şalvar giyerlerdi.

Tarih sahnesinde İnönü karşımıza değışik rollerde çıkar: Lozan'daki İsmet Paşa var; Lord Curzon'a kan kusturan. Atatürk'ün sonunda afazoz ettiği Başbakan İnönü var.

Türkiye'yü savaşa sokmayan İnönü var. Çok partili rejime yeşil ışık yakan İnönü var. Demokrat Parti diktasına direnen muhalefet lideri İnönü var. İhvanın ve Bedkarların...

AYBAR — Evet, hiçbir yöneticisi partinin merkezine yönelikine kadar tüm kademelerde, hiçbir yöneticisi iki kez üst üste aday olamazdı. Elbet deneyimli yönetici sıkıntısı çekilen dönemlerde bunun şakıncaları vardır. Ama halkla yönetimin bütünleşmesi bakımından rotasyonun yararları ağır basar. Başka on sene yaşamış hiçbir sosyalist parti yoktur.

U. MUMCU — Sayın Aybar, yarın ile ilgili bir değerlendirme yapalım. Söyleşimizin son bölümüne dilerseniz, bu konuyu getirelim. Türkiye kapitalizmle kalkınmaz, ilerleyemez mi ki, kurtuluş yolu sosyalizmdir, diyorsunuz. Kapitalizmle neden olmaz diye düşünenler hemen hemen çoğunlukta. Ayrıca Türkiye'de bugün sosyalist bir parti kurulabilir mi? Bunun yasal olanağı var mı? Kurulma şansı var mı?

AYBAR — Kapitalizmle bir çıkış yolu bulmayacağımızı, tarihimiz iki kez kanıtlanmıştır. Geçen yüzyılın başlarında, Avrupa'nın kapitalist devletleri ile ticaret anlaşmaları imzalanana dek, Osmanlı devletinin dış ticareti dengeliydi. O tarihten sonra dış ticaret dengesinde gittikçe büyüyen açıklar ortaya çıktı.

Avrupa malları yerli elsanatların üretimini iflas ettirmiş, hazine gelirleri düşmüştü. Devletin paraya olan gereksinimini Galata sarafları artık karşılayamıyordu. Kırım Savaşı da çünkü, paraya duyulan gereksinim daha da arttı. Ve bu kez devlet Avrupa sermaye çevrelerinden borç almaya başladı. Bir süre sonra borçlarını ödeyemez hale düştü. İflasın eşiğinde idi. Kimi vergiler borçlara karşılık gösterildi. Ve bu vergileri kendi memurları ile toplayan Dünyu Umumiye İdaresi kuruldu. Yani devlet içinde devlet. Bir yandan da yeniden borçlanılıyordu. Ve Alman emperyalistlerinin önderliğinde girilen Birinci Dünya Savaşı, Osmanlı Devleti'nin sonu oldu.

Kurtuluş Savaşı'ndan sonra yine emperyalizmin ağına düştük

Ulusal Kurtuluş Savaşımız TBMM'nin ve Mustafa Kemal'in açıklamalarına göre, "Bizi mahvetmek isteyen emperyalizme karşı, bizi yutmak isteyen kapitalizme karşı mücadeleyi caiz gören, takip eden insanlar" tarafından yürütülmekteydi. Ne var ki savaşı kazanarak siyasal bağımsızlığımızı kazanmamız sadece bir ilk adımdı. Bu ilk

İşçi ücretleri niçin düşük: Türkiye'nin kapitalist yoldan kalkınması olanaksızdır. Dıştata yönelik program, emekçi halkımızın yaşam düzeyi aşağı çekilerek sağlanmıştır. Başbakan Özal, yabancı sermayeyi Türkiye'ye çağırırken, işçi ücretlerinin düşük olduğunu söylüyor, yani "Türkiye'de daha çok kazanarsınız" demek istiyor. Bilmem, yabancı işadamları "Neden ücretler?" diye soruyorlar mı? Başbakan "1980'den beri işçi hakları sınırlandırılmıştır, grev yapmaları yasaktır" diyor mu?

adımı ekonomik bağımsızlık izlemeye, "Bizi mahvetmek isteyen emperyalizmin ve bizi yutmak isteyen kapitalizmin" yeniden ağına düşmemiz kaçınılmazdı. Ve nitekim öyle oldu.

1947'de Amerika ile imzalanan ikili anlaşmalar Türkiye'yi kısa bir süre sonra bir Amerikan ileri karakolu duruma düşürdü ve kapılarımız tekelci kapitalizme yeniden açıldı. Bugün Türkiye dünya tekelci kapitalizmine, ABD emperyalizmine bağlı, hâlâ geri bırakılmış bir ülkedir.

Kapıdan kovulan kapitalizm, bacadan girmiştir. Geri bırakılmış bir ülke için en büyük tuzağ dış borçlardır. Tarihihihmede bunu ikinci kez yaşıyoruz. Geri kalmış bir ülke nüfusu hızla artan, sermaye birikimi kıt bir ülkedir. İlerlemesi, kalkınması için sermayeye gerek vardır. Ama bu sermaye dışardan sağlanırsa astarı yüzünden pahalı olur.

Dışardan gelen sermaye, koşulları da getirir beraberinde. Ve sermayeye olan gereksinim sürdüğünden, borçlanmalar birbirini izler. Ayrıca yabancı sermaye de kârlı olan alanlara yatırım yaptığında, ülkenin ekonomisi çarpılır. Yabancı sermayenin yatırım yaptıkları dallar gelişir; aynı ülkede gelişmiş ve gelişmemiş alanlar varlıklarını yan yana sürdürür. Böylece dışa bağımlı bir yerli burjuvazi yetişir ve güçlenirken politikaya ağırlığını koyar. Artık bu kıskaçtan kurtulmak kapitalizmin çelişkileri sonucu halkta bağımsızlık bilincinin uyanmasına bağlıdır. Türkiye bu süreç içindedir.

Türkiye'de borç tuzağı nasıl işliyor?

Yukarıdaki açıklamamızı doğrulayan şu tabloya bir göz atalım: Türkiye'nin 1980'de toplam dış borcu: 13 milyar 600 milyon dolardır. Beş yılda ödenen anapara ve faiz toplamı: 14 milyar 200 milyon. 1985 yılı sonunda borç toplamı: 23 milyar dolardır. Yani borcumuzdan daha çok, yaklaşık bir milyar ödeme yapmışız, ama bu-

AYBARIN SPOR SAĞAMINDAN GÖRÜNTÜLERİ — 1928 yılında İtihat Spor Alanı'nda 200 metre finali. Aybar'ın fotoğrafı dercesi 23.2 saniye (Üstte). Taksim Stadyumu'nda 1929 yılında yarıştan önce devidekerlerinin yolundduğu pistte Aybar startta (Sol alta). 1929 yılında Aybar sporcu arkadaşlarından Semih ile birlikte (Sağ alta). Aybar atletizm yöneticilerinin o dönemde önce otları yolduğunu, sonra kireçle çizgileri çizdiklerini, daha sonra da ellerine saati alıp hakemlik yaptıklarını anlatıyor.

gün borcumuz yaklaşık iki katına çıkmış. Çünkü arada yeniden borçlanmış. Borç tuzağı böyle işler. Üstelik dışa bağımlı bir ülke durumuna düşmüş olmamızın yanı sıra, ekonomimiz de çarpık bir büyüme süreci içine girmiştir.

Özal iktidarından bu yana, dıştıatma daha çok ağırlık veren ekonomimize, dıştıatım hacminde önemli bir büyüme olmuştur. Ama aynı dönemde dıştıatımlar, dıştıatımın işi katına çıkmiştir. Yani Türkiye'nin dış ticareti önemli bir açık vermiştir. Kurtuluş Savaşı'ndan bir süre sonra dış ödemeler dengesi açık vermeyen Türkiye, 1948'den bu yana, yani Amerikan emperyalizmi ile ikili anlaşmalarla imzalanmasından bu yana büyüyen açıklar vermektedir.

Başbakan Özal, 'Bizde işçi hakları sınırlandırılmıştır' diyor mu?

Sonuç: Türkiye'nin kapitalist yoldan kalkınması olanaksızdır. Dıştıatıma yönelik program, emekçi halkımızın yaşam düzeyi aşağı çekilerek sağlanmıştır. Başbakan Özal yabancı sermayeyi Türkiye'ye çağırırken, işçi ücretlerinin düşük olduğunu, yani, "Türkiye'de çok kazanarsınız", demek istiyor. Bilmem yabancı işadamları Başbakanı "Neden ücretler?" diye soruyorlar mı? Ve Başbakan, "Bizde işçi hakları sınırlandırılmıştır. Ve grev yapmaları, 1980'den itibaren yasaktır" diyor mu? Gerçekten yerlisi ve yabancı işi tüm kapitalistler için bugün Türkiye bir cennet. Ama emekçi halkımız için de bir cennet mi?

Avrupa'nın kapitalist devletleri ilerleme ve gelişmelerini işçi sınıfını, emekçi halkı ve sömürge halklarını sömürerek sağlamışlardır. Ama artık Afrika'da aklıktan insanları ölürken, Latin Amerika'da, Asya'da milyonlar yarı aç yaşarken sömürü düzenini yaşatmak olanaksızdır. Çok uzak değildir, kapitalizmin de tarih sahnesinden silinmesi. Türkiye'nin emekçi halkını yabancı sermayecilerle ortaklaşa sömürerek kalkınmak ise, kesinlikle olanaksızdır.

100 metrede Türkiye rekorunu yeniledim

U. MUMCU — Size değişik bir soru sorayım: Sizin bir de spor yaşamınız var. Ondan da söz eder misiniz? Galiba rekorunuz da var. Kaç yaşında başladınız spor yapmaya?

AYBAR — O tarih öncesi... Başka bir dünya, sisler içinde. Ne güzel gündürlü onlar. Her bakımdan güzel. Cumhuriyet gençcecik. Umutlar henüz kırılmamış... Spor bizim için doğa ile boğuşarak bü-

tünleşmekti. Evet doğayla boğuşarak genişliyor, ondan bir ölçüde kurtuluyorduk, kendimizi aşuyorduk. Rekor kırmak bu demekti. Başka hiçbir şey beklemiyorduk. Paranın hiç mi hiç yeri yoktu. Spor için para almak kirli bir işti, aklımdan geçmezdi. Kaldı ki paralı çocuklar değildik. Civilii ayakakabılarımızı haftalıklarımızdan arttırdığımız paralarla alırdık. Ve surasını burasını tamir ettirerek ömrünü uzatırdık ayakakabılarımız. Oysa paranın her şeye egemen olduğu dünyamızda, bugün spor da para karşılığı yapılan herhangi bir zanaat oldu.

Spora her çocuk gibi futbolla başladım. 13-14 yaşlarındaydım. Galatasaray'ın küçüklük takımında oynuyordum. Sonra atletizme heveslendim. Vücut yapım bu işe yatkindi. Kız kardeşimi de teşvik ediyordum. Yeşilköy'de oturuyorduk. Her taraf çayır çimendi. O da benimle koşardı. Sonra bir gün kızlar için yarış düzenlendi: İtihat-Spor alanında (şimdi Fenerbahçe Stadı) kardeşim Nermin, tüm kızları geride bırakıp birinci oldu 60 metre yarışında. 300 metre de ikinci. Yılı 1926. Kızların koşu yapması bir olaydı. Şort giymezlerdi. Bir çeşit şalvarla koşarlardı. Ertesi yıl hem 60 metreyi hem 300 metreyi birinci bitirdi.

Yöneticiler pistteki otları yoldardı

O yıllarda Taksim'deki pist küçüktü. İtihat Sporunki ise büyüktü. Hiçbiri 400 metre değildi. Yarıştan önce deve dikelerini temizlerdik. Atlet yönetici elbirliği ile... Yöneticiler de eski sporculardı. Ayrıklı profesyonel değillerdi, gönüllüydüler. Servdikleri için yarıparları bu işi... Kimi adları vereyim. Adil Giray Bey, Ahmet Fetgeri Bey, Ali Rıza Bey, Valsamakçı David, Jafe Aslanyan bunlar hem hakemlik, hem yöneticilik, hem de saha hazırlayıcılığı yapırlardı.

Onlar da otları koparırlar. Yarıştan önce yorulmayalım diye. "Siz dinlenin bakalım çocuklar!" derler; ellerinde kireç kovaları çizgileri çizerler; sabahayın bunlar yapılır, öğleden sonra da beyaz pantolon beyaz gömlek giyerek ellerine saatlerini alıp sahada hakemlik yapırlardı işte bu ruh içinde spor yaptık. Derecelerimizin düşük olmasının bir nedeni de buydu tabii.

O günlerde haftada üç gün idman yapılırdı. O da birkaç hareket. Bugünün atletleri gibi hazırlanmasın bilmezdik. Dedğim gibi biz sevdiğimiz için spor yaptık, bir başka amacımız yoktu ve özgür sporlardık. Ben size bir anımı anlatacağım, 1931 yılında Atina'ya Balkan Oyunları'na gittik. Her yıl Balkan Oyunları yapılırdı. Biz o zaman şüret yarışlarında Semih, Hakkı, Enver arkadaşlarımla şüret

heveslendim. Vücut yapım bu işe yatkindi. Kızkardeşimi de teşvik ediyordum. Yeşilköy'de oturuyorduk, her taraf çayır çimendi. Kızların koşu yapması bir olaydı. Şort giymezler, bir çeşit şalvar giyerlerdi.

Tarih sahnesinde İnönü karışımza değişik rollerde çıkar: Lozan'daki İsmet Paşa var; Lord Curzon'a kan kusturan. Atatürk'ün sonunda afazoz ettiği Başbakan İnönü var.

Türkiye'yi savaşa sokmayan İnönü var. Çok partili rejime yeşil ışık yakan İnönü var. Demokrat Parti diktasına direnen muhalefet lideri İnönü var. Johnson'a "Başka bir dünya kurulur" diyen İnönü var.

Bana göre hepsinin yeri başka, notu başka. Bugünün Türkiye'sinde ise İsmet Paşa'nın devlet adamı olarak değeri çok daha iyi anlaşılıyor.

U. MUMCU — Siz İnönü'nün son kez muhalefet lideri olduğu yıllarda Meclisteydiniz. Nasıl bir muhalefet lideriydi merhum İnönü sizce?

AYBAR — İnönü iyi bir kürstü adamıydı. Sözcüklerini seçerek konuşurdu. Ölçülüydü. Demagoji yapıpını görmedim. Ne yazık ki hiçbir ciddi konuşmamız olmadı. Hep "espri" düzeyinde söyleştik. Oysa soracağım çok şey vardı. En çok da Lord Curzon'a hep "hayır!" demiş İsmet Paşanın, Truman'a neden 'evet' dediğini sormak isterdim. Öyküydü siz de bilirsiniz. Paşa, Lozan'ın yıl dönümlerinde televizyonda anlatırdı. Lord Curzon, Paşa'ya demiş ki: Yanmış, yıkılmış bir ülke devraldınız. Her şeyi yeniden kuracaksınız. Bu işler para ister. Oysa sizde para yok. Para bizde ve (Amerikan delegesini göstererek) onda... Nasıl olsa bir gün kapımızı çalacaksınız. Sizin inatla hayır dediğiniz ve bizim cebimize attığımız konuları, o gün bir bir önünüzü koyacağız. İsmet Paşa da, "Kapımızı çalarsak yaparsınız" demiş.

Evet, Paşa'ya bunu sormak isterdim. Olmadı. Hep ayaküstü konuştuk ve hep "şakalaşma" çerçevesinde... Savaş sona erdiğinde Sovyetler'in bilinen istekleri, (Iran'ı boşaltmak zorunda bırakılan Sovyetler Birliği'nin, Türkiye'ye saldırımayacağına bildiği halde) İnönü'yü gene de kaygılandırmaktaydı; gelecek bakımından. Ama sanıyorum Paşa zaten Türkiye'yi Batıya, asıl Amerika'ya bağlamak düşüncesindeydi. Bunda ulusal burjuvazinin artık palazlanmış olması da rol oynamış olabilir.

Ne var ki, o günlerde Amerika, Avrupa'yı kaderi ile başbaşa bırakmaya kararlı görünüyordu. Silahlı kuvvetlerini 3.5 milyondan 400 bine indirmiş ve geleneksel politikasına dönmüştü. İnönü Tan olayını sahneye çıkartarak tehlikenin Türkiye'yi, dolayısıyla Ortadoğu'yu da tehdit ettiğine Amerika'ya inandırmak istiyordu. Nitekim, İstanbul'a gelen Missouri zirhisi konutumana, anımsayacağımız gibi, "Siz buraya gelince kuzeydeki kara bulutlar dağılıyor" diyecektir İnönü... Bence İsmet Paşa, Churchill'den önce Amerika'ya "davetiye" çıkarmıştır.

U. MUMCU — Sonra da "Yeni bir dünya kurulur, Türkiye de yerini bulur" dedi. O da güzel bir sözdür, ama...

AYBAR — Çok, çok güzel, ama uygulamada ne oldu? Truman doktrini bayram havası içinde karşılandı. Sonra Amerikan heyetlerinin biri gitti biri geldi, işler kuruldu ve Türkiye Amerika'nın ileri karakolu oldu.

U. MUMCU — Kore olayında Millet Meclisi kararı olmadan asker gönderilmesine karşı çıktı, muhalefet partisi lideri olarak. Petrol yasanına kapitülasyon yasası diye karşı çıktı. İsmet Paşa'nın Amerika'ya bakışı ile, Demokrat Parti'nin bakışı arasında herhalde bir fark vardı. Yok muydu?

AYBAR — Tabii çok fark vardı. Bayar'la, Menderes'le, Zorlu ile, İnönü aynı keşefeye elbet konulamaz. Ama kapıyı İnönü'nün açtığı da bir gerçekdir.

U. M. — İstersezin bu konuyu o espri düzeyindeki konuşmalarınızla noktalayalım.

AYBAR — İyi olur. Böylece 1947'lerden 1970'lere gelmiş oluruz. Mecliste Amerikan üslerini açıkladığım, o gürtülü konuşmamdan birkaç gün sonra İnönü ile bir davette karşılaşmıştık. Paşa içki dağıtan garsona selendi; "Oğlum, Aybar'a bir Coca Cola getir"..."Sayanızda ona da alışız Paşam" dedim.

SÜRECEK

DÜZELTME

Gazetemizin 12.3.1986 tarihli sayısında "Bitmeyen Koşu" adlı dizisi içinde Yalçın Küçük'ün ANT dergisinin 104 No'lu sayısındaki yazısından yapılan alıntıda "hızlandırdığı" sözcüğü "hızlandırdığı" olarak çıkmıştır. Alıntının tamamını yeniden yayımlıyoruz.

"Bütün bunlara rağmen revizyonist bir ilkeye başka bir revizyonist ülkenin müdahalesinin verdiği şaşkınlığın, bunun gerekleri ve dünya sosyalizmin işçi muhtem olumlu sonuçlarıyla —ki Sovyetler'deki gelişmeler, Polonya parti kongresi bu yönde ilk işaretlerdir— ilgilenmek yerine yeni kurumlar bulma yönündeki kuşku lu eğilimi hızlandırdığı ortadadır." (Yalçın Küçük-1968/ANT)

Aybar: Tam bağımsızlık ilkesine dayalı yüzde yüz yerli bir' sosyalist parti mutlaka kurulacaktır

'1982 Anayasası uzun ömürlü olmayacak, mutlaka değişecek'

-7-

U.MUMCU — Sayın Aybar, siz Russell savaş suçluları mahkemesinde yargıçlık yaptınız. Vietnam savaşı sırasında. Anlatılabilir misiniz bu mahkemeyi?

AYBAR — Ünlü İngiliz matematikçi ve filozofu Bertrand Russell'den 1966 yılı sonlarında bir çağrı aldım. Kurmayı tasarladığı mahkemenin statüsünü hazırlayacak heyete katılmamı istiyordu. Bu heyette Jean Paul Sartre, Fransız matematikçisi Lauren Schwartz, sosyolog ve ünlü politikacı Lello Basso, Alman filozofu Gunther Anders, Yugoslav tarihçi Vladimir Dedijer, filozof Isaac Deutcher, gibi tanınmış kimseler vardı. Yargıç olarak Simon de Beauvoir, zenci Amerikalı Stokely Carmichael ve daha başkaları katılmışlardı.

Russell Mahkemesi'yle Vietnam'a gittim

İlk deklarasyonu basın toplantısında mahkemenin kurucusu ve onur başkanı yaşlı filozof Bertrand Russell okudu. İlk oturum 2 Mayıs 1967'de Stockholm'de başladı, 10 mayısa kadar sürdü. Amerika mahkemenin görüş bildirmesi konusundaki çağrısını kesinlikle reddetti. Vietnam hükümetinin resmi temsilcileri dinlendi, hazırlan-

ABD'yi savaş suçu ile yargılayan Russell Mahkemesi'nin bir üyesi olarak Vietnam'a gittim. Napalm bombaları ve bilyalı bombaların halk arasındaki tahribatını gözlerimle gördüm. Mahkemenin son oturumu Stockholm'de yapıldı. Jenosit üzerine hazırladığım raporu sundum. Tanıklar dinledi ve 1 Aralık 1967'de ABD'nin suçluluğuna karar verildi. Son zamanlarda Russell Mahkemesi'nin benzeri çalışmalarına pasaport vermedikleri için gidemiyorum.

mış raporlar okundu ve kimi Vietnamlı tanıklar mahkemede söz aldı. Ayrıca Vietnam'a heyetler gönderilmesi kararlaştırıldı. Bu heyetlerden birine başkanlık ettim. 1967 temmuz ve ağustos aylarında Vietnam'daydım, hava saldırıları sırasında oradaydım.

Napalm ve bilyalı bombaların tahribatını gördüm

Napalm bombaları ve bilyalı bombaların sivil halk arasındaki tahribatını gözlerimle gördüm. Napalm ve fosfor bombasının yaktığı ve sakat bıraktığı yüzlerce insan gördüm. Hastane, okul ve köprülerin bombalandığını gördüm. Ve Amerikalıların sivil halkı hedef alan saldırılarına tanık oldum. Başbakan Pham Van Dong ile görüş-tük. O sırada bir hava akımı oldu. Demir kepenkler kapandı ve konuşmamızı sürdürdük. Başbakan, "Savaş havada değil, yerde kazanılır" diyorodu. "Amerika, Vietnam halkının tümünü öldürmedikçe bu toprakları işgal edemez" diyorodu. Kurtuluş Savaşı vermiş bir ülkenin evladı olarak Başbakanın sözlerini gayet iyi anlıyordum. Yediden yetmişe sokaktaki halk da aynı kararlılık içindeydi.

1 Aralık 1967'de ABD'nin jenosit suçu işlediğine karar verildi

Mahkemenin son oturumu Stockholm'de yapıldı. Jenosit üzerine hazırladığım raporu sundum. Tanıklar dinlendi ve 1 Aralık 1967 günü Russell Mahkemesi oybirliği ile Amerika'nın savaş yasalarını çiğnediğine, jenosit suçu işlediğine kanaat getirerek Amerika'nın suçluluğuna karar verdi.

U. MUMCU — Karar nasıl karşılandı, etkisi ne oldu?
AYBAR — Kararın yaptırım gücü yoktu elbet. Biz uluslararası hukuku, anlaşmaların bu konudaki hükümlerini dile getiriyor ve

AYBAR BİR MİTINGTE — Mehmet Ali Aybar 1973 yılında TBP'nin Alibeyköy'de düzenlediği bir mitingte konuşurken. Aybar, "Halk artık 1950'lerin, 60'ların, halkı değil. Bugün herkes politika konuşuyor. Belirli bir bilinç düzeyine geldi halkımız" diyor.

güvenliğini güvence altına almak için kararlı bir politika yürütmesini istiyorum. Bunun ancak Atatürk'ün tam bağımsızlık politikası ile sağlanabileceğini ileri sürüyorduk. Üsler verip yardım sağlamak politikası ile hiçbir sonuç alınmayacağını söylüyorduk. Fırtına koparan konuşmanın özeti bu idi. Moskova doğrultusunda tezler ileri sürdüğümüz ileri sürülüyordu. Yerel seçimler sırasında TIP'e giren kon-tentjan senatörü Esat Çağa, parti teşkilatına bir yazı göndererek TIP'in ulusal çıkarlara aykırı bir politika izlediğinden dolayı partiden istifa ettiğini bildiriyordu. Bu bunalımlı günlerde parti kurucuları, Kıbrıs deklarasyonunu benimsediklerini ilan etmişlerdi. Bu yürekli ve yürekli indirici güzel bir jestti.

1967'de Millet Meclisi'nde açıkladığımız TIP'in Kıbrıs hakkındaki görüşü, Türk ve Rum topluluklarının eşit haklara sahip olacak-

Bugün yıllar sonra hâlâ heyecan duyduğum Meclis çalışması, Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan, Hüseyin İnan'ın idam cezalarını önlemek için verdiğim uğraştır. Bu gençler kimseyi öldürmemişlerdi. İşledikleri suçlardan hiçbirinin cezası ölüm değildi. Anayasa Mahkemesi'nin konuyu esastan incelemesi için imza toplamaya çalıştım. İmza vereceklerini söyleyen parlamenterler sonra vazgeçtiler.

Anayasann üçte biri geriye doğru değiştirildi. Birçok maddeye önerge vererek tehlikelilerin kürsüde karşı çıkarak 1961 Anayasası'nı savundum. Tabii hiçbirini kabul edilmedi.

Sıkıyönetim yasında yapılan değişikliklere de karşı çıktım. Özellikle sıkıyönetim mahkemelerinin anayasann "tabii yargıç" ilkesine ters düşen uygulamalarını ve sıkıyönetim uygulamalarını uzatılması ile amacına ters düşen durumlara ortaya çıktığını savunarak sıkıyönetimin demokrasinin askıya alınması sonucunu doğurduğunu savundum.

3 genci idamdan kurtarmak için çok uğraştım

Ama asıl hiç unutamıyacağım ve bugün bunca yıl sonra heyecanlandığım Meclis çalışması, Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan'ın ipten kurtulmaları için verdiğim savaşımdır. Bu gençler kimseyi öldürmemişlerdi. Suçları banka soymak, Amerikalıları kaçırmak, güvenlik kuvvetlerine karşı silah kullanmak ve silahlı gizli örgüt kurmaktır.

Bu fiillerden hiçbirinin cezası ölüm değildi. Kaldı ki ölüm cezası, uyarı dışı bir pek çok ülkesinde artık tarihe karışmıştır. Çünkü insanlık düşüncesi bu ceza olduğundan başka, adli hâlde geri dönülmesi olanaksızdır. Derecelendirilemez. Korkutucu ve işlah edici değildir. Bunlar hukuk ilmi bakımından ileri sürülen itirazlar. Felsefi ve ahlaki bakımdan göze göz, dişe diş esasına dayalı ilkel bir cezadır. Üstelik insan hayatını toplum vermemiştir ki geri almaya hakkı olsun... Bütün bunları söyledik ama fayda vermedi. Anayasa

Mehmet Ali Aybar Anlatıyor

Bitmeyen Koşu

Uğur Mumcu sordu, Aybar yanıtladı

Meclis tutanaklarından

Aybar: Birçok ülkede siyasi idam artık tarihe karışmıştır

12 Marttan sonra TBMM'de Deniz Gezmiş ve arkadaşlarının idam cezasının onaylanması sırasında ilginç tartışmalar yapılmış, Mehmet Ali Aybar idamlara karşı AP'ilerin sürekli satışmaları altında konuşmuştu. Aybar'ın konuşmasının bazı bölümlerini hem parlamentodaki havayı yansıtmaları bakımından, hem de tarihi bir belge olarak sunuyoruz.

MEHMET ALİ AYBAR (Devamla) — Sayın Başbakan, ölüm cezalarına çarptırılan gençlerin bu noktaya nasıl geldiklerini tespit ederken iki amilin bulunduğunu söyledim: (A P ve D P sıralarından "Sen getiridin sen" sesleri, gürültüler) Uzak amiller, yakın amiller.

Uzak amillerin, Türkiye'nin geri kalmışlığında olduğunu ifade ettim. (A P sıralarından gürültüler.)

MUSA DOĞAN (Kars) — Senin kafan sakat, kafan! BAŞKAN — Lütfen müdahale etmeyin de dinleyeyim efendim.

MEHMET ALİ AYBAR (Devamla) — Böylece, çıkarıcı çevrelerin, solu tasfiye için tertiplerle, kışkırtmalarla hazırladıkları ortam olgunlaşmış oluyordu. Türkiye'de oyun içinde oyun oynanıyordu ve sol ortaya getiriliyordu. Olaylar işte böyle zincirlenmişti. Sol, kanun dışı hareketlere itelenmiş ve kapanmıştı. Olayların gerçek yüzü budur.

Durumun böyle olduğunu bile bile 3 gencin ipe çekilmesi ne "evet" diyebilecek misiniz? Kanlı Pazar, Konya, Kayseri ayaklanmalarının ve daha nice cinayetlerin meçhul bırakılmış failleri, ellerini kollarını sallayarak gezerken Deniz Gezmiş ile iki arkadaşını ipe gönderebilecek misiniz? (A P sıralarından, "Göndereceğiz" sesleri.)

Astında bir sol komplo ile değil, sağ komplo ile karşı karşıyayız. Zira bütün bu anarşik olaylar, son tahlilde sağın işine yaramıştır. Tarihin mantığı böyle gösteriyor. Şunu bilelim ki sola mesruiyet tanınması, toplum için sayısız faydalar sağlar. Solsuz demokrasi olmaz. Sayın Başbakan ne derse desin, Batıdaki demokrasilerle bizim rejimimizin derin farkı buradadır. Batıda hiçbir demokrasi yoktur ki, sosyal demok-ratlardan, sosyalistlerden, komünistlerle ve komünistleri yetersiz bulan, Troçkist ve diğer aşırı sol partilere kadar hepsinin legal faaliyetleri teminat altında bulunmasın. Bundan dolayı yer altı faaliyeti yoktur. Arada sırada patlamalar olsa da bu uzun sürmez. Normal demokratik düzen ağır basar, devlet de yıkılmaz.

ŞEVKET DOĞAN (Kayseri) — Atma.. Atma Aybar, atma!..

MEHMET ALİ AYBAR (Devamla) — Şimdi daha somut bir sorunu ele almak istiyorum:

Bu 3 genç, maddi fiillerden, yani banka soyduklarından, adam kaçırdıklarından, güvenlik kuvvetlerine karşı silah kullandıklarından dolayı ölüm cezasına çarptırılmıyorlar. Marksist-Leninist oldukları için bu fiilleri, baskakalıp bir Marksist-Leninist strateji klışesine göre değerlendirilerek cezalandırılıyorlar. İdeolojik durumlarından hareketle, bunların anayasayı zorla ilgavye ve Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni zorla iskata teşebbüs ettikleri sonucuna varılıyor. Silahlı eyleme geçmiş olan gençler de, milli demokratik devrim için mücadele ettiklerini, Marksizmin başarısızlığına bu öldürme fiilleriyle

İşledikleri karar verildi

Mahkemenin son oturumu Stockholm'de yapıldı. Jenosit üzerine hazırladığım raporu sundum. Tanklar dîlendi ve 1 Aralık 1967 günü Russell Mahkemesi oybirliği ile Amerika'nın savaş yasalarını çiğnediğine, jenosit suçu işlediğine kanaat getirerek Amerika'nın suçluluğuna karar verdi.

U. MUMCU — Karar nasıl karşlandı, etkisi ne oldu?

AYBAR — Kararın yaptırım gücü yoktu elbet. Biz uluslararası hukukun, antlaşmaların bu konudaki hükümlerini dile getiriyor ve Vietnam'da bunların pervasızca çiğnediğini vurguluyorduk. Kararın dünya kamuoyunda etkisi büyük oldu. Son yıllarda Lello Basso Vakfı halkların hakları konusunda çalışmaları yapıyor.

Pasaport vermedikleri için gidemiyoruz

Bu girişimler Russell Mahkemesi'nin adeta uzantısı kongreler, konferanslar düzenliyor. Şikâyetleri değerlendiriyor. Bu toplantılara beni de çağırıyorlar, pasaport vermedikleri için gidemiyoruz.

1967'de Millet Meclisi'nde açıkladığımız TİP'in Kıbrıs hakkındaki görüşü, Türk ve Rum topluluklarının eşit haklara sahip olacakları askersizleştirilmiş, üslerden arındırılmış, tarafsız ve bağımsız bir federatif devlet kurulmasıydı. Bu öneriye o zaman Mecliste kimse iltifat etmemişti.

U. MUMCU — Sayın Aybar, sanıyorum 1964'te Kıbrıs hakkında bir konuşmanız tepkilere yol açmıştı. Kısaca anlatır mısınız?

AYBAR — Kıbrıs'ta kanlı olaylar oluyordu. Rumlar, Türk köylerine, mahallelerine saldırıyor, Türkleri öldürüyordu. Zürih ve Londra antlaşmaları imzalanmış, bir de anayasa yapılmıştı. Ancak Rumlar, anayasanın değiştirilmesini istiyorlar, EOKA'cılar, Türklerle karşı tedbir hareketleri yürütüyorlar. Amaçları Kıbrıs'ı Yunanistan'a bağlamaktı. İngiltere, Kıbrıs'tan çekilene dek Türkiye'nin bir Kıbrıs politikası olmamıştı. İngiltere'nin adadan çekilmesi üzerine "Kıbrıs Türkür, Türk kalacaktır" sloganı ile özetlenebilecek bir politika izlenmeye başlanmıştı. Bunun bir geçmişi yoktu.

TİP'in Kıbrıs deklarasyonunu ortalağı karıştırdı

Biz TİP olarak hükümetin, öncelikle kan dökülmesine son verilmesi için, Birleşmiş Milletler silahlı birliğinin etkin biçimde önlemler alınması için harekete geçmesini ve Türk topluluğunun can ve mal

TİP kurucuları kimlerdi?

Maden-İş Sendikası Genel Başkanı Kemal Türkler, İstanbul Sendikacılar Birliği Başkanı Avni Erakalın, İstanbul Sendikacılar Birliği Genel Sekreteri Şaban Yıldız, Basın Teknisyenleri Sendikası Genel Başkanı Salih Özkambay, Basın Teknisyenleri Sekreteri İbrahim Güzelce, Şeker Sanayi İşçileri Sendikası Genel Başkanı Ahmet Muşlu, Lastik-İş Genel Başkanı Rıza Kuas, Oleyis Sendikası'ndan Kemal Nebioğlu, Yaprak ve Tütün İşçileri Sendikası Başkanı Hüseyin Uslubaş, İlaç ve Kimya Sanayii İşçileri Sendikası Genel Başkanı Saffet Göksüzoğlu, İstanbul Sendikalar Birliği İcra Komitesi üyesi Adnan Arkan.

Anayasa Mahkemesi ne demişti?

Anayasa Mahkemesi, 1965 yılında yapılan bir başvuru üzerine anayasanın, "sosyalizm propagandasını ve sosyalizmi hedefleyen parti kurulmasını" yasaklamadığını şu kararıyla belirtmişti:

Buraya kadar açıklamalardan da anlaşılacağı üzere mahkememiz, iptali istenen hükümlerin, münhasıran sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde tahakkümünü tesis etmeye ve komünizme yönelen dernek kurmak veya bunlarla birlikte narazıme matuf propaganda yapmak suretiyle girilen çabaları yasakladığını, anayasa düzenine uygun bulunan derneklerle anayasanın cezası verdiği ölçüde sosyalizmi tahakkuk ettirmek amacını güden partileri kurma ve bu amacın propagandasını yapma hallerinin ise, bu hükümlerin kapsamı dışında kaldığını tespit etmiş ve buna göre de söz konusu maddelerde anayasaya aykırı bir yön görmemiştir.

(Anayasa Mahkemesi 29.6.1965 gün ve 173-40 sayılı kararı)

Meclis çalışması, Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan, Hüseyin İnan'ın idam cezalarını önmek için verdiiim uğraşır. Bu gençler kimseyi öldürmemişlerdi. İşledikleri suçlardan hiçbirinin cezası ölüm değildi. Anayasa Mahkemesi'nin konuyu esaslan incelemesi için imza toplamaya çalıştım. İmza vereceklerini söyleyen parlamenterler sonra vazgeçtiler.

ları, askersizleştirilmiş, üslerden arındırılmış, tarafsız ve bağımsız bir federatif devlet kurulması idi.

Bugün benimsenen tezi, o zaman önermiştik

Türkiye'nin derhal çağında bulunarak Türkiye, Yunanistan, Türk ve Rum toplulukları temsilcileriyle Birleşmiş Milletler temsilcisinden oluşacak bir yuvarlak masa konferansı önerisi idi. Demirel hükümetinin kararlaştırılmış bir Kıbrıs politikası olmadığı için olacak, bu tezimize iltifat edilmedi. Yanılmıyorsam CHP de karşı çıkmıştı. Oysa bugün benimsenen tez aşağı yukarı budur.

U. MUMCU — 1969 seçimlerinde TİP'li milletvekilleri olarak iki kişi idiniz: Siz ve Rıza Kuas, Kuas hastalanınca yalnız kaldınız. Ne yaptınız tek başınıza? Herhalde kolay olmadı?

AYBAR — Evet kolay olmadı. Ama gene de savaştım. Anayasa değişikliklerine karşı çıktım. Sıkıyönetim yasasına karşı çıktım, Deniz Gezmiş ve İki arkadaşının ölüm cezalarını karşı çıktım, içtüzük değişikliklerine karşı çıktım. Toplum zabtası kurulması hakkındaki iyasaya karşı çıktım. İşkence iddialarının üzerine gittim. Nihat Erim'e sözlü soru yönelttim. Petrol yasasına karşı çıktım. Cumhurbaşkanı seçiminin kontentan senatörlerine inhisar ettirilmesine karşı çıktım. Anayasa, biliyorsunuz, iki kez değiştirildi 12 Mart darbesinden sonra.

BİLYALI BOMBA — Aybar, Russell Mahkemesi'nin üyesi olarak gittiği Vietnam'dan getirdiği bir bilyalı bombayı Türkiye'de düzenlediği basın toplantısında göstermişti. Daha sonra Russell Mahkemesi, ABD'yi "jenosit" suçuyla mahkûm etti. Aybar'a bugün uluslararası benzer toplantılara katılması için pasaport verilmiyor.

mak, güvenlik kuvvetleri karşı silâh kullanma ve silâhli gizli örgüt kurmaktır.

Bu fiillerden hiçbirinin cezası ölüm değildi. Kaldı ki ölüm cezası, uygar dünyanın pek çok ülkesinde artık tarihe karışmıştır. Çünkü insanlık dışı bir ceza olduğundan başka, adli hata halinde geri dönüşümlü olanaklar vardır. Derecelendirilemez. Korkutucu ve işlah edici değildir. Bunlar hukuk ilmi bakımından ileri sürülen itirazlar. Felsefi ve ahlaki bakımdan göze göz, dişe dişe esasına dayalı ilkel bir cezadır. Üstelik insan hayatını toplum vermemiştir ki geri almayı hakkı olsun... Bütün bunları söyledik ama fayda vermedi. Anayasa Mahkemesi, Meclis kararını yüz yönünden bozunca, konuyu esaslan incelemesi için imza toplamaya çalıştım. Tabii senatörler, imza vereceklerdi. Ama Halk Partisi'nden kimi parlamenterler, önce evet dedikleri halde sonradan vazgeçtiler...

Evet, son dört yıl yalnız kaldım. Ama sanıyorum bir sosyalist gibi inançla ve yılmadan savaştım... Vicdanım rahattır, ama ne çare ki, hiçbir sonuç alamadım.

U. MUMCU — Sayın Aybar, günümüzde izlenen ekonomi politikalarının nasıl değerlendiriyorsunuz?

AYBAR — Sayın Özal, 12 Eylül'den sonra politika sahnesinin ön planında boy göstermeye başladı. Anavatan'ın Genel Başkanı olmadan önce Ulusu hükümetinde görev yaptı. Daha önce Demirel hükümetinde

Halkımız 1930'ların, 1950'lerin, 1960'ların halkı değildi. Belirli bir bilinç düzeyine geldi halkımız. Herkes politika konuşuyor. Eskiden siz politika konuşmak isteseyiz, sade yurttaş sözü kapatırdı. Şimdi siz konuşmadan o konuşmaya başlıyor. Bugüne kadarki en geri anayasa olan 1982 Anayasası'nın uzun ömürlü olmayacağına, mutlaka değiştirileceğine inanıyoruz.

kümetinde 24 Ocak Kararları'nın hazırlanmasına yardımcı oldu. Resmî yaşamı bu galiba. Peki sivil yaşamda neler yaptım politikaya geçemedim. Sivil yaşamda Sakıp Sabancı'nın danışmanı imiş, bir de işverenler sendikasının başkanlığında bulunmuş. Sakıp Sabancı büyük bir işadamı, yeni kapitalist düzenin, yani sömürü düzeninin önderlerinden. Bu baya yol gösteren bir zat. İşverenler sendikasının başkanı olarak işçinin ücreti ile oynayan bir patronlar temsilcisi, başbakan olunca patronlara mı hizmet eder yoksa, emekçi halka mı? Zamlar, vergiler, devletin bir ticaret şirketi haline gelmesi, borcumuzun beş yılda 13 milyardan 14 milyar ödediğimiz halde 14 milyara yükselmesi, kimlerin sırtına yükleniyor? Sayın Başbakan, seçim propagandalarında "ortadireğin hizmetinde" olacağımı söylemişti. Hak-kını yemeyelim, ortadireği unutmadık, ortadireğin ortadireğini kır... Halkımız oy vereceği kimselerin "neyin nesi, kimin fesi" olduğunu mutlaka araştırmalıdır.

U. MUMCU — Sayın Aybar, geleceğe nasıl bakıyorsunuz?

AYBAR — Kırk yıl sonra Türk aydınının, işçilerin, emekçilerin savaşımlı hâlâ, hem de daha bilinçlenmiş olarak sürüyor. Halkımız 1930'ların halkı değil. 1950'lerin, hatta 1960'ların halkı da değil. Belirli bir bilinç düzeyine geldi halkımız. Herkes politika konuşuyor. Eskiden siz politika konuşmak isteseyiz, sade yurttaş "Bey bizim aklımız ermez" diye sözü kapatırdı. Şimdi siz konuşmadan o konuşmaya başlıyor. Sorular soruyor, tartışıyor. Bu çok önemli bir adım. Buna bakarak Türkiye'nin bugüne kadar en geri, en kötü anayasası olan 1982 Anayasası'nın uzun ömürlü olmayacağına, mutlaka değiştirileceğine inanıyorum.

Asker-sivil bey takımının tepeden inmece yönetimi de ister istemez giderek etkisini kaybedecek ve halkımız demokrasiye aşağıdan yukarı geçerken kuracaktır. Askeri darbelerle demokrasi kurulmaz, kurulamaz. Kurulamayacağı her on yılda bir darbe olmasından da anlaşılıyor. Demokrasi halkın işidir. Asker-sivil bey takımının değil. Dilerim 12 Eylül bunların sonucusu olur.

Bu geçiş döneminde halkımızın yanında yer alacak, onunla omuz omuza savaşım verecek, kimi temel ilkelere altını çizerek gerçek bir sosyalist parti mutlaka kurulmalıdır. Ulusal bağımsızlığı gündeme getirecek, Atatürk'ün tam bağımsızlık adını verdiği, politikada, ekonomide, maliyede, askerlikte ve kültürde tam bağımsızlığı ödün vermeden savunacak ve insanın insan tarafından sömürülmesi rejimini son veremeyi amaçlayan, yüzde yüz yerli bir sosyalist parti mutlaka kurulacaktır.

★ ★ ★

Aybar'ın koşusu bitmedi. İnançları uğruna yıllardır kavga veriyor. Bu koşu, belki bir "maraton", belki de "engelli yarış". Aybar hep koşuyor.

Koşusu bitmedi; bitmiyor.

BİTTİ

bu sorunu epey umak yapıldı.

Bu 3. genç, maddî fiillerden, yani banka soyduklarından, adam kaçırdıklarından, güvenlik kuvvetlerine karşı silâh kullandıklarından dolayı ölüm cezasına çarptırılmıyorlar. Marksist-Leninist oldukları için bu fiilleri, basmaktalık bir Marksist-Leninist strateji klâsine göre değerlendirilerek cezalandırılıyorlar. İdeolojik durumlarından hareketle, bunların anayasayı zorla ilgaya ve Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni zorla iskata teşebbüs ettikleri sonucuna varılıyor. Silahlı eyleme geçmiş olan gençler de, milli demokratik devrim için mücadele ettiklerini, Marksizmin önerisinin bu olduğunu iddia etmektedirler. Şu halde, bunların proleterya diktatörlüğü kuracakları hakkındaki iddia da bir zorlamadan öteye gitmemektedir. Peşin hükümlerle, yakıştırmaarla, kıyaslamalarla hükmün tesis edilemez. "İlerde sosyalizme geçilecek ya... O zaman proleterya diktatörlüğünü kuracaklardır" biçiminde bir iddia da havada kalmaya mahkûmlardır."

FUAT AZMIOĞLU (Kütahya) — Mahkeme kararlarına aykırı konuşuyor.

MEHMET ALİ AYBAR (Devamla) — Bir kere kimseye, işlemediği fiilden dolayı ceza verilemez. "İlerde filan fiilli işler" diyerek "şimdiden hüküm tesis edilemez. Ancak totaliter rejimlerde önyevci ceza verilir. Demokratik rejimlerde buna yer yoktur.

İ.ETHEM KILIÇOĞLU (Konya) — Sayın Başkan, kimlermiş onlar? Mahkeme kararını eleştiriyor ve siz de müsa-maha ediyorsunuz.

BAŞKAN — Mahkeme kararının gerekçesini anlatıyor efendim. (A P ve D P sıralarından gürültüler, "Böyle gerekçe olmaz" sesleri) Devam buyurunuz

MEHMET ALİ AYBAR (Devamla) — Sayın milletvekilleri, (A P sıralarından "Onun bir ismi de Aybaro!" sesleri) siyasi idamlar toplumlarda derin yaralar açıyor. Zira halk bilmiyor ki siyasi idam, son tahlihle vahşi bir tasfiye hareketidir.

FUAT AZMIOĞLU (Kütahya) — Halt etmişsin sen.

MEHMET ALİ AYBAR (Devamla) — İdam sehpaasına gönderilenler iktidarda olsalardı, şüphesiz bu yolculuğu yapmayacaklardı. Bu gerçek, kamu vicdanında iyice yerleştiği için, halk siyasi idamları hiçbir vakit demokrasielerde, siyasi suçlardan dolayı ölüm cezası verilmesini tasvip etmemiştir. (A.P. ve D.P. sıralarından gürültüler)

FUAT AZMIOĞLU (Kütahya) — Bunun siyasi suç ne-reisinde?

BAŞKAN — Müdahale buyurmayınız efendim.

MEHMET ALİ AYBAR (Devamla) — 27 Mayıs 1960'tan bu yana, bizde iki kez siyasi idam cezası uygulandı; toplumda yarattığı huzursuzluk hâlâ devam etmektedir. Düşüncele-re, inançlara saygılı olan demokrasielerde, siyasi suçlardan dolayı ölüm cezası verilmesi aleyhindeki akım gün geçtikçe gelişmekte; yukarıda verilen örneklerden de anlaşılacağı gibi, birçok ülkelerde siyasi idamlar tarihe karışmış bulunmaktadır.

Siyasette kimin haklı, kimin haksız olduğuna, kimin ya-mıldığına ancak tarih karar verir. Üstelik ölüm cezası, suçlu önyevci bir ceza da değildir, sanıldığı kadar dehismez vermez; inanmış kişileri korkutmaz. Korkutmadığı, gözlerimizin önün-de cereyan eden olaylardan anlaşılacaktır. Akıl ve vicdan, ölüm cezasının, özellikle siyasi suçlarda ölüm cezasının kaldırılmasını emrediyor.

HASAN TOSYALI (Kastamonu) — Konuşturmayın bu şekilde!

BAŞKAN — Sayın Tosalı, müdahale etmeyiniz efendim.

İLHAN EGEMEN DARENDELIOĞLU (İstanbul) — Sa-yın Başkan, bir de kızıl bayrak getirsin oraya, öyle konuşsun.

BAŞKAN — Yok Sayın Darendelioğlu, Milletvekkilidir, konuşacak tabii efendim.

İLHAN EGEMEN DARENDELIOĞLU (İstanbul) — Açıkça komünizm propagandası yapıyor, komünistleri mü-dafaa ediyor.

BAŞKAN — Hiçbir sakınca görmüyoruz konuşmaların-da, tartışıyor efendim. Siz de gelin konuşun efendim.

MEHMET ALİ AYBAR (Devamla) — Yurdumuzda ve dışarda, ölüm cezalarına karşı tepkiler başlamıştır. Bazılarının basitliği içinde, "Bunlar komünist oyunu; Moskova'nın emri" deyip, bu tepkilere kulaklarını tıkamasında bir yarar yoktur. Bu gibi basit görüşlü kimselere sizin karşı çıkmanız da... (AP sıralarından gürültüler)

İLHAN EGEMEN DARENDELIOĞLU (İstanbul) — Siz de müsahama ediyorsunuz Sayın Başkan.

BAŞKAN — Sayın Darendelioğlu, buyurunuz efendim. Siz de gelirsiniz efendim, siz de fikirlerinizi söylersiniz. (AP sıralarından gürültüler)